

Dilshod Ismailov

*O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti
"Sahna harakati va jismoniy madaniyat"
kafedrasi dotsenti (v.b.)
E-mail: _dilshod63@mail.ru*

**PROFESSOR ARSEN ISMOILOV METODIKASI: SAHNAVIY
HARAKAT, QILICHBOZLIK VA AKTYORLIK
MAHORATINING SINTEZI**

***Annotatsiya.** Mazkur maqolada professor Arsen Ismoilovning sahnaviy harakat va qilichbozlik sohasidagi pedagogik metodikasi tahlil qilinadi. Muallifning metodi jismoniy harakat, ruhiy ifoda va fikriy faollik uyg'unligiga asoslanib, aktyorning sahnadagi tabiiy va ishonchli mavjudligini ta'minlashga qaratilgan. Maqolada Arkadiy Nemirovskiy maktabi an'analari hamda sharqona harakat madaniyati elementlarining sintezi orqali milliy teatr pedagogikasining rivojlanishi yoritilgan.*

***Kalit so'zlar:** sahnaviy harakat, qilichbozlik, aktyor, jismoniy ifoda, psixofizika, sahnaviy madaniyat, milliy teatr maktabi.*

**METHODOLOGY OF PROFESSOR ARSEN ISMAILOV: STAGE
MOVEMENT, FENCING AND ACTING SKILL SYNTHESIS**

***Abstract.** This article analyzes the pedagogical methodology of Professor Arsen Ismailov in the field of stage movement and fencing. The author's method is based on the integration of physical movement, emotional expression, and cognitive activity, aimed at ensuring the actor's natural and convincing stage presence. The article describes the development of national theatre pedagogy through the synthesis of the traditions of Arkady Nemirovsky's school and elements of oriental movement culture.*

***Keywords:** stage movement, fencing, actor, physical expressiveness, psychophysics, stage culture, national theatre school.*

“Sahna qilichbozligi” darsini to‘laqonli o‘rgangan talabalar, katta sahnada o‘zlarining aktyorlik mahoratlari bilan o‘zlariga topshirilgan rolini “qiyinni oson, og‘irni yengil, yengilni go‘zal” qilib ijro etsalargina, tomoshabinlar olqishiga sazovor bo‘ladilar.

*1-rasm. O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan madaniyat xodimi,
Qoraqalpog'istonda xizmat ko'rsatgan artist, professor Arsen Fayzullayevich
Ismoilov.*

Hozirgi zamon teatr san'atida aktyorning jismoniy ifoda vositasi – tanasiga bo‘lgan munosabat tubdan o‘zgardi. Tana harakati, energiya va ichki ritm aktyorning sahnadagi mavjudligining ajralmas qismiga aylandi. Shu bois, “Sahnaviy harakat” va “Sahnaviy qilichbozlik” kabi fanlar aktyor tayyorgarligining muhim yo‘nalishi sifatida qaralmoqda. Ular orqali aktyorning plastik madaniyati, hamkorlik hissi, diqqat va hissiy aniqligi rivojlanadi.

Professor Arsen Ismoilov O‘zbekiston teatr pedagogikasida ushbu sohani ilmiy va amaliy jihatdan shakllantirgan yetakchi pedagog sifatida tanilgan. Uning metodikasi uch yo‘nalish – sahnaviy harakat, qilichbozlik va aktyorlik mahoratining uyg‘un birligiga asoslangan bo‘lib, Arkadiy Borisovich Nemirovskiy maktabi an‘analarini davom ettiradi va milliy xususiyatlar bilan boyitadi.

Tarixiy-pedagogik asoslar

Arsen Ismoilov metodikasi XX asrning ikkinchi yarmida O'zbekiston teatr maktabining rivojlanish bosqichida shakllandi. Bu davrda milliy sahna pedagogikasi rus harakat maktabi ta'sirida, ayni paytda sharqona plastika an'analari bilan uyg'unlikda rivojlandi.

2-rasm. Arsen Ismoilov ish jarayonida.

A. Ismoilov Arkadiy Nemirovskiyning harakat maktabida shakllangan prinsiplarni ijodiy qayta ko'rib chiqdi. U rus realistik maktabining texnik tizimini sharq teatr estetikasi bilan sintezlab, milliy harakat madaniyatini yaratishga erishdi. Ismoilov uchun aktyor tanasi faqat ijro vositasi emas, balki ichki his-tuyg'ularni ifoda etuvchi organ hisoblanadi.

Uning fikricha, “aktyor jismoniy erkinlikka ega bo'lmasa, u ruhiy chuqurlikka yeta olmaydi”. Shu asosda Arsen Ismoilov pedagogikasi jismoniy tayyorgarlik va psixofizik uyg'unlikni aktyor mahoratining asosiy tamoyili sifatida belgilaydi.

Arsen Ismoilov metodikasining asosiy prinsiplari

Arsen Ismoilov metodikasi aktyor shaxsini jismoniy, hissiy va aqliy jihatdan uyg'un ravishda rivojlantirishga qaratilgan kompleks tizimdir. U quyidagi asosiy tamoyillarga tayanadi.

Tanaviy onglik

Aktor o'z tanasini ichki holatni ifoda etuvchi vosita sifatida his etishi zarur. Muvozanat, nafas va diqqatni rivojlantiruvchi maxsus mashqlar orqali aktyor tanaviy ongni shakllantiradi.

Plastik ritm va harakat mantig'i

Arsen Ismoilov harakatning musiqaviyligi va ma'noviy asosiga katta ahamiyat bergan. Har bir harakat dramatik vazifaga mos bo'lishi, obrazning ichki mohiyatini ifoda etishi kerak.

Sahnaviy qilichbozlik – hamkorlik maktabi sifatida

Arsen Ismoilov qilichbozlikni aktyorlar o'rtasidagi ishonch va intuitiv ritmni shakllantiruvchi vosita sifatida talqin qiladi. Bu jarayon orqali aktyor masofani his etish, xavfsizlikni ta'minlash va hamfikrlikni rivojlantiradi.

Psixofizika va harakat uyg'unligi

Har bir harakat hissiy mazmun bilan to'ldirilgan bo'lishi kerak. Ismoilov mashqlar jarayonida aktyorlarga ichki vazifalar – qo'rquv, jasorat, muhabbat yoki kurashni his etish orqali harakat qilishni tavsiya etgan.

Milliy asos

Metodikada sharqona harakat madaniyati, muloyimlik va tabiiylik elementlari saqlanib qolgan. Bu aktyorning ichki holatini tabiiy ravishda sahnaga olib chiqish imkonini yaratadi.

Amaliy bosqichlar

Professor tizimi aktyor tayyorgarligini bosqichma-bosqich amalga oshiradi:

- Birinchi bosqich – jismoniy tayyorgarlik. Koordinatsiya, barqarorlik, nafas va harakat aniqligini rivojlantiruvchi mashqlar bajariladi.
- Ikkinchi bosqich – plastik ifoda. Harakatning ma'nosi, ritmi va makon bilan munosabati tahlil qilinadi.
- Uchinchi bosqich – hamkorlik va duetlar. Sahnaviy qilichbozlik elementlari orqali aktyor boshqalar bilan interaktsiyada harakat qiladi.

- To'rtinchi bosqich – improvizatsiy. Aktyor erkin ijod qilish orqali o'z individual plastik uslubini topadi. Metodika aktyorlik mahorati, nutq madaniyati va xoreografiya bilan uzviy bog'langan bo'lib, jismoniy va hissiy uyg'unlikni ta'minlaydi.

Professor Arsen Ismoilov metodikasi – aktyor shaxsini jismoniy intizom, hissiy ifoda va ma'naviy madaniyat asosida tarbiyalaydigan milliy pedagogik tizimdir. Arkadiy Nemirovskiy an'alarini davom ettirgan holda, A. Ismoilov yangi tipdagi aktyor – fikrlaydigan, his etadigan va harakat orqali ifoda qiladigan ijodkorni shakllantirdi.

Bu metodika nafaqat teatr ta'limida, balki sahnaviy pedagogika va aktyor psixofizikasi sohasida ham muhim ilmiy ahamiyat kasb etadi. U milliy sahnaviy madaniyat rivojiga katta hissa qo'shib, zamonaviy aktyor tayyorgarligida yangi bosqichni belgilab berdi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ismoilov A. *Sahna qilichbozligi. Darslik.* – Toshkent: Voris, 2007. – 95 b.
2. Немировский А. *Сценическое движение и пластическая культура актёра.* – Москва: Искусство, 1985. – 191 с.
3. Исмаилов Д. *Сценическое фехтование. Учебное пособие.* – Ташкент: ГИИКУЗ, 2021. – 120 с.